

УДК 338.4:665.1

Д. О. Котелевець,
аспірант, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В АПК

D. Kotelevets,
postgraduate student, Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

CONCEPTUAL PROVISIONS FOR COMPETITIVENESS IMPROVEMENT OF THE PROCESSING ENTERPRISES IN AIC

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки поглибилися кризові тенденції у реальному секторі економіки, відбувається зниження реального ВВП в усіх видах діяльності, у т.ч. і в переробній промисловості, загострилися проблеми виживання підприємств. Це обумовлюється впливом різних негативних факторів: складною геополітичною обстановкою, продовженням збройного протистояння на сході України, яке залишається вкрай виснажливим для української промисловості, стрімким ростом курсу національної валюти тощо.

У статті обгрунтовані концептуальні положення підвищення конкурентоспроможності переробних підприємств в АПК, які включають у себе: відновлення виробничого потенціалу АПК; розвиток олієжирового ринку; удосконалення економічної та інвестиційної політики АПК; екологізацію сільськогосподарського виробництва. Реалізація перерахованих заходів дозволить створити сприятливе мікро- та макросередовище для розвитку переробних підприємств в АПК, що забезпечить підвищення їх рівня конкурентоспроможності.

At the present stage of the national economy development the crisis tendencies deepened in the real economy, there is a decrease in real GDP in all activities, including processing sector, the problem of enterprises survival exacerbated. This is due to the influence of various negative factors: a difficult geopolitical situation, continuing armed conflict in eastern Ukraine, which is extremely exhausting for Ukrainian industry, the rapid growth of the national currency, and so on.

In the article the conceptual provisions for improving the processing enterprises competitiveness the in agriculture are substantiated, which include: the restoration of AIC productive capacity; development of oil and fat market; improving the AIC economic and investment policy; environmentalizing agricultural production. Implementation of these measures will create favorable micro and macro development in agricultural processing plants that will improve their competitiveness.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, АПК, олієжирова галузь, концепція, положення.

Key words: competitiveness, enterprises, AIC, oil and fat industry, concept, location.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна історично є аграрною державою і одним з найбільших виробників та експортерів сільськогосподарської продукції. На

сьогоднішній день вітчизняне сільське господарство представлено виробництвом зернових та олійних культур, галузями тваринництва і багатьма іншими, але ефективність ви-

робництва продукції та конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів в Україні знаходиться на низькому рівні, що є загрозою економічній і продовольчій безпеці держави.

Низький рівень ефективності функціонування підприємств з виробництва та перероблення сільськогосподарської продукції пов'язаний зі значними витратами виробництва, зношеністю матеріально-технічної бази, дефіцитом кваліфікованих фахівців, а також відсутністю фінансово-кредитного механізму, який створив би умови для розширеного відтворення.

І всі представлені аргументи доводять необхідність проведення поглиблених науково-методичних і прикладних досліджень механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємств олієжирової галузі АПК.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств завжди приділялась значна увага як в закордонній економічній науці і практиці, так і у вітчизняній. Загальноновизнаними є результати наукових пошуків таких вітчизняних вчених, як М. Маліка, В. Месель-Веселяка, Б. Пасхавера, П. Саблука, С. Кваші, О. Шпичака, І. Червена, О. Нужної, О. Гудзинського, А. Череп та інших.

Проблемам розвитку олієжирової галузі присвячені наукові дослідження відомих економістів, серед яких В. Андрійчук, В. Гончаров, П. Гайдуцький, В. Мельник, Т. Олійник, А. Фаїзов та інші. Значущість наявних публікацій та досліджень безперечно велика, проте сучасний стан підприємств в АПК та реальний їх рівень конкурентоспроможності не усувають необхідності подальшого вивчення цієї теми.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

На основі аналізу наукових джерел встановлено, що окремі питання проблеми дослідження теоретичних і методичних аспектів підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в аграрній сфері набувають важливого самостійного значення, а також не сформовано єдиного підходу щодо визначення концептуальних положень підвищення конкурентоспроможності переробних підприємств в АПК, і актуалізують це наукове дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Головною метою статті є визначення основних концептуальних положень підвищення конкурентоспроможності переробних підприємств в АПК.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний стан галузі виробництва та перероблення олієжирової продукції в Україні вимагає результативних дій держави з регулювання її розвитку, а також всебічного впорядкування її виробничої та соціальної інфраструктури з метою створення сприятливого середовища для підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємств АПК.

Метою державного регулювання в сфері аграрного виробництва є створення правових, економічних та організаційних умов, які забезпечують конкурентоспроможний розвиток АПК, стабільність аграрного ринку, продовольчу безпеку, підтримку і захист сільськогосподарських товаровиробників країни, а також конкурентоспроможність виробленої та переробленої ними продукції.

В останнє десятиліття Уряд нашої держави приділяє пильну увагу регулюванню і розвитку агропромислового комплексу країни. Прийнято низку вкрай важливих нормативних правових актів, спрямованих на розвиток сільського господарства в цілому, підтримку вітчизняних виробників олієжирової продукції, розвиток ринків сільськогосподарської продукції та сільських територій [1—4]. В основі більшості нормативних правових документів лежить Стратегія сталого розвитку "Україна 2020 р." [5]. На основі цієї Стратегії розроблено і реалізується Концепція державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р.

Одним з ключових напрямків розвитку вітчизняного АПК є підвищення ефективності та конкурентоспроможності його функціонування. На нашу думку, для досягнення цієї мети необхідно вести постійну і планомірну роботу по цілому ряду напрямів. Результати дослідження комплексу заходів свідчить, що він включає глибокі системні зміни.

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємств з виробництва та перероблення олієжирової продукції необхідно забезпечити реалізацію наступних концептуальних положень:

— відновлення і розвиток виробничого потенціалу агропромислового виробництва;

- розвиток олієжирового ринку;
- удосконалення економічних відносин та інвестиційної політики в АПК;
- екологізація сільського господарства.

Одним з найбільш складних і капіталомістких напрямів підвищення ефективності вітчизняного АПК є відновлення та розвиток виробничого потенціалу сільського господарства, що вимагає реалізації заходів в наступних сферах:

- формування кадрового потенціалу галузі, здатного освоювати інновації;
- здійснення інституційних перетворень, розвиток кооперації і інтеграції;
- техніко-технологічна модернізація і перехід до інноваційної моделі розвитку аграрної сфери;
- проведення масштабних робіт з відновлення виробництва на занедбаних сільськогосподарських угіддях, що зберегли виробничий потенціал.

Підвищення конкурентоспроможності вимагає не тільки розвитку внутрішнього потенціалу підприємств, а й розвитку олієжирового ринку. Вітчизняний ринок схильний до тих же проблем і тенденцій, що і світовий. Для сучасного ринку продукції олієжирової галузі в Україні характерні, з одного боку, насиченість і фізична доступність продовольчих товарів, а з іншого боку — нерозвиненість інфраструктури, цінові диспропорції, висока монополізація, висока частка імпорту.

У зв'язку з вищесказаним заходи щодо удосконалення олієжирового ринку необхідно здійснювати за такими напрямками:

- розвиток інфраструктури;
- формування рівноправних економічних відносин між учасниками ринку;
- розширення попиту на вітчизняну продукцію;
- інформаційне забезпечення учасників олієжирового ринку, створення на державному рівні маркетингової інформаційної системи.

Для досягнення цілей розвитку вітчизняного АПК і підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів в області окремих напрямків удосконалення олієжирового ринку необхідно застосовувати такі заходи його державного регулювання.

У частині розвитку інфраструктури:

- удосконалення системи оптової реалізації продукції на основі формування торгово-

виробничих об'єднань, що включають товаровиробників, переробні підприємства та організації оптової торгівлі;

- збільшення числа і розширення сфери діяльності збутових кооперативів різного рівня, розвиток споживчої кооперації;
- організація роботи бірж, в тому числі і електронних.

В області формування рівноправних економічних відносин між суб'єктами олієжирового ринку:

- забезпечення ефективною антимонопольною політикою;
- стимулювання торгових мереж в збільшенні в них частки продуктів вітчизняного виробництва;
- розширення переліку сільськогосподарської продукції, на яку поширюються закупівельні і товарні інтервенції, при цьому доцільно перейти від біржового механізму до гарантованих закупівель по заздалегідь оголошеною ціною;
- впровадження механізму індикативних цін;
- виведення з-під дії антимонопольного законодавства ціноутворення сільськогосподарських збутових кооперативів.

У частині розширення попиту на вітчизняні продукти олієжирової галузі:

- стимулювання використання мінімальних розмірів торговельних націнок по соціально-значимим видам продовольчих товарів заходами антимонопольної і податкової політики та іншими заходами економічного та адміністративного характеру;
- поетапне введення системи державного замовлення для організації шкільного харчування, забезпечення продовольчими товарами малозабезпечених сімей, забезпечення військових тощо.

У сфері інформаційного забезпечення:

- організація на всіх рівнях управління АПК системи інформаційного забезпечення, доступної для учасників олієжирового ринку, розкриває відомості про ціни, обсяги продажів, товарні запаси на цьому ринку, прогнозних показниках його функціонування.

Одним з перспективних напрямів розвитку інформаційного обслуговування підприємств з виробництва та перероблення сільськогосподарської продукції є система бенчмаркінгу, яка дозволить суб'єктам господарювання обмінюватися знаннями та інформацією, вивчати досвід лідерів і кращих підприємств. В якості основи цієї системи не-

обхідно провести аналіз поточного стану конкурентоспроможності підприємств галузі, виділити серед них еталонні, вивчити їх досвід і конкурентні переваги, адаптувати отримані результати до діяльності підприємств із середнім та низьким рівнем конкурентоспроможності.

Як основні інструменти регулювання олієжирового ринку необхідно застосовувати:

- закупівельні і товарні інтервенції;
- технічні регламенти;
- субсидії на покриття витрат на оплату частини або в повному розмірі процентної ставки за кредитами, отриманими на розвиток інфраструктури олієжирового ринку, створення кооперативів по збуту і матеріально-технічного забезпечення;

— тарифне і нетарифне регулювання імпорту та експорту сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства.

Вищеназвані заходи і інструменти регулювання олієжирового ринку дозволять сформувавши цивілізований ринок, що забезпечить сприятливі умови для підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності вітчизняних виробників та переробників олієжирової продукції.

Важливу роль в підвищенні конкурентоспроможності підприємств олієжирової галузі АПК відіграє удосконалення економічних відносин та інвестиційної політики. Як основні механізми в цьому напрямі виступають:

- формування взаємовигідних економічних відносин між сільським господарством та іншими галузями;
- створення умов для самостійного інвестування в виробництво і залучення додаткових фінансових ресурсів;
- розширення доступу до інструментів державної підтримки;
- державно-приватне партнерство в сферах розвитку інфраструктури та реалізації інноваційних проектів.

На особливу увагу і фінансову підтримку з боку держави з метою підвищення конкурентоспроможності вимагають:

- техніко-технологічна модернізація і перехід до інноваційної моделі розвитку;
- нівелювання впливу на сільськогосподарських товаровиробників подорожчання матеріально-технічних ресурсів;
- мінімізація всіх видів ризиків, які спричинені природними і іншими явищами;
- відновлення обсягів посівних площ, підвищення родючості ґрунтів, адекватне сьо-

годнішим умовам стимулювання виробництва;

- екологічне удосконалення процесів виробництва та перероблення олійних культур;
- формування ефективної виробничої інфраструктури загального призначення;
- наукове, інформаційне та консультаційне забезпечення.

Важливим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств олієжирової галузі є забезпечення їх фінансової стійкості і підвищення інвестиційної привабливості. Як заходи економічної політики, спрямованої на досягнення цих цілей, необхідно застосовувати:

— субсидії на покриття частини витрат на придбання матеріальних ресурсів, інших послуг, частини або повної процентної ставки по короткостроковим і інвестиційним кредитам;

— субсидії для стимулювання заходів техніко-технологічної модернізації, раціонального використання земель тощо;

— субсидії на ведення сільськогосподарської діяльності, не пов'язані з обсягами виробництва і реалізації продукції;

— пільги з оподаткування з метою стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності;

— компенсація частини витрат по страхуванню врожаю;

— реалізація проектів державно-приватного партнерства з будівництва об'єктів виробничої інфраструктури, створення перспективних комерційних технологій, проведення досліджень в області науково-технологічного, інноваційного розвитку галузі;

— інші інструменти в рамках здійснення антикризових та інших заходів.

Реалізація таких заходів дозволить створити умови для підвищення конкурентоспроможності підприємств з виробництва та перероблення олієжирової продукції.

Крім названих вище напрямів підвищення конкурентоспроможності, вкрай важливим фактором розвитку виступає екологізація олієжирової галузі, яка включає в себе:

- моніторинг природного середовища;
- використання екологічно безпечних технологій сільськогосподарського виробництва і сировини;
- проведення наукових досліджень в галузі створення нових сортів і гібридів олійних культур, стійких до хвороби і шкідників, засобів за-

хисту рослин, які не шкодять природному середовищу;

— розвиток вітчизняної біологічної промисловості шляхом модернізації функціонуючих і створення нових регіональних біопідприємств з випуску високоефективних препаратів для сільського господарства.

Реалізація заходів щодо екологізації олієжирової галузі необхідна для збереження і примноження природного потенціалу, що є вкрай важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ

Отже, дотримання перерахованих концептуальних положень дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з виробництва та перероблення олієжирової продукції, що забезпечить ефективний розвиток вітчизняного АПК у цілому та галузі зокрема.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є визначення концептуальних положень, спрямованих на створення сприятливих умов для функціонування підприємств з виробництва та перероблення олієжирової продукції.

Література:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Закон про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013—2018 роки" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-p#n8>
5. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR130-806.html

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "The Commercial Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15> (Accessed 20 May 2017).

zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15 (Accessed 20 May 2017).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 20 May 2017).

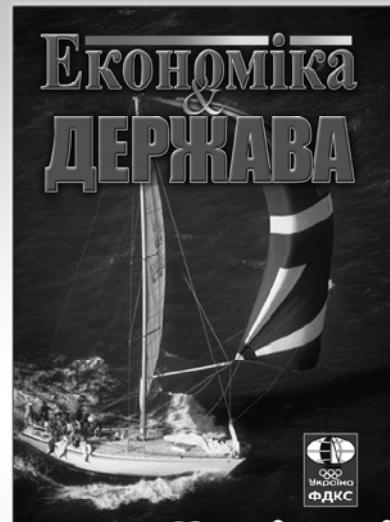
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On State-Private Partnership", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (Accessed 20 May 2017).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution "On Approval of the Concept of Public-Private Partnership Development in Ukraine for 2013—2018", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-p#n8> (Accessed 20 May 2017).

5. President of Ukraine (2015), Decree "About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine 2020", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/5/2015> (Accessed 20 May 2017).

Стаття надійшла до редакції 31.05.2017 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73